

Enderun Dergisi

Cilt:3 Sayı:1

Gönderiliş Tarihi: 27/12/2018
Kabul Tarihi: 11/02/2019
ORCID: 0000-0002-5073-6345
ORCID: 0000-0003-2863-6310

TÜRKİYE'DE E-DEVLET OLGUSU VE BİLGİ GÜVENLİĞİ AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Ahmet GÜVEN¹
Fatih ERARSLAN²

ÖZ

Küreselleşen dünyada bilgisayar kullanımının hızla yayılması ile beraber internet kullanımı da aynı hızla insanların günlük yaşamında yerini almıştır. Her bireyin vatandaş olarak devletten almak istediği hizmetleri hızlı bir şekilde halletmek istemesi bu gelişmeler ışığında elektronik devlet (e-devlet) kavramını ortaya çıkarmıştır. Türkiye'de e-devlet hizmetlerinin hızlı bir şekilde geliştiği görülmektedir, özellikle son yıllarda vatandaşların kullanımı açısından, birçok hizmete ulaşmak daha kolaydır ve cep telefonlarıyla vatandaşlara ulaşabilecek bir uygulama haline gelmiştir. Sanal dünyada bilgisayar, cep telefonu ve internet gibi kişisel bilgilerimizi içeren cihazların ve uygulamaların güvenliği esas önem teşkil eden bir konudur. Bilgi güvenliğine yönelik saldırılar günümüzde sayı olarak artmış bununla beraber bu saldırı türleri ve kişisel güvenliğimize yönelik yaptığımız hatalar da çeşitlilik göstermiştir. Bu çalışma da öncelikle e- devlet kavramı açıklanmış, Türkiye'de e- devlet hizmetinin sürecine değinilmiş bunlarla beraber bilgi güvenliği kavramı açıklanarak Türkiye'de ki e-devlet hizmetlerinin kişisel mahrem bilgilerimizin güvenliği açısından dikkat edilmesi gereken hususlar değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: E-devlet, Türkiye'de E-devlet Uygulamaları, Bilgi Güvenliği, Kişisel Mahremiyet

CASE OF E-GOVERNMENT IN TURKEY AND INFORMATION SECURITY IN TERMS OF AN ASSESSMENT

ABSTRACT

The rapid spread of computer usage in the globalizing World has led to the use of the internet in people's daily lives at the same rate. The desire the services that each individual wants to get from the State quickly, reveals the concept of electronic state (e-state) in the light of these developments. Turkey showed a rapid development of e-state services, particularly in terms of the use of citizens in recent years, it is easier to reach many services and it became an application that can be reached to citizens by mobile phones. In the virtual world, the security of devices and applications that contain personal information such as computers, mobile phones and the internet is an important issue. Now a days information Security attacks has increased. Besides these types of attacks and the mistakes we made to wards our personel safety also varied. In this study, the concept of e-state is defined and information concerning its development process in Turkey is provided. By explaining the concept of information security. In the e-state services in Turkey, the points to be considered in terms of the security of personel confidential information have been evaluated.

Keywords: e-Government, e-Government applications in Turkey, Information Security, Privacy Right

¹ Doç. Dr, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, ahmetguvenn@gmail.com

² Öğr. Gör, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Erbaa MYO Özel Güvenlik ve Koruma Bölümü, fatih.erarслан@gop.edu.tr

GİRİŞ

E-devlet ifadesinden önce devlet kavramını açıklamak gerekir. Devlet kavramı batının son dönem içerisindeki siyasal düşüncelerinde genellikle kişisel olmayan, anayasal ya da yasal nitelikler bulunduran bir toprak parçasını idare etme ve yönetme donanımına sahiplik fikriyle bağlantılı olarak değerlendirilmektedir. Tarihsel perspektiften devlet kurumuna bakılınca, sosyal ve tarihsel bir mecburiyetin neticesinde ortaya çıktığı ifade edilebilir. Devlet iç içe bulunan ve karmaşık bir hal almış kurallar ve ilişkiler yığıdır. Devlet modern ve geleneksel faaliyetlerin zaman içerisinde sadeleşerek ve üst üste gelip bütünleşmiş hale gelmiş olduğu bir kurum ve kaideler birliğidir (Delibaş ve Yiğit, 2005: 180-181).

Devlet kavramı tanımlamasından sonra neden e-devlet bunun açıklanması gereken esas önemli husustur. Geleneksel yönetim anlayışına vatandaşlar tarafından yapılan esas eleştiri, kamu kurumlarının ve işlemlerinin toplum tarafından genellikle verimsiz ve hantal olarak algılandığı yönündedir. Klasik anlamda kamu kurum ve kuruluşları kamusal hizmet verirken vatandaşların beklentilerinin tam olarak karşılayamamakta ve vatandaşlara kamu hizmetleri için alternatif sağlayıcılar önerememektedir (Güven vd, 2010: 557)

E- devlet uygulamaları ile amaçlanan hedef klasik devlet anlayışı ile yaşanan ağır bürokrasi ve zor prosedürlerin son bulması ile yapılması istenen işlemlerin hızlı bir şekilde sonuçlanması ile prosedürlerin hızla tamamlanmasıdır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Devlet konusunda şimdiye kadar pek çok tanım yapılmıştır. Bunlardan en kabul edilene ise George Jellinek' in 1900 yılında ilk baskısı yayımlanan *Allgemeine Staatslehre* de bulunan “üç unsur teorisi (Drei elementen lehre, three elements theory)” olarak açıklanan teori çerçevesinde yapılan tanımdır. Bu teoriye göre devlet egemenlik, toprak ve vatandaş (insan) öğelerinin bir araya gelmesiyle şekillenen bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Devlet, sınırları bulunan bir kara parçası üzerinde egemen olan belirli bir insan topluluğunun oluşturduğu bir varlıktır (Gözler, 2007: 4).

Devlet başka bir ifadeyle, "Belirli bir ülkede yaşayan ve bir üstün otoriteye (iktidara) tabi, örgütlenmiş insan topluluğunun oluşturduğu sürekli ve kendisine hukukun kişilik tanıdığı siyasal bir varlıktır. Devlet bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, insanların toplum yaşamında başvurdukları bir teşkilatlanma biçimidir. Devlet en öncesinde tarihsel ve sosyal bir gerçekliktir. Nitekim devlet kavramı insanlık tarihinin belli bir aşamasından sonra ortaya çıkmıştır (Altun, 2010: 2).

1.1. E- Devlet Kavramının Tanımı

Bilgisayar ve internet teknolojilerinin her geçen gün yaşamımızda daha fazla yer almaya başladığı günümüzde, kamu hizmetlerinin tüm vatandaşlara hızlı ve kolay bir şekilde ulaştırılması ve devletin vatandaşına yaklaştırılması amacıyla Türkiye'deki birçok kamu kurumu ellerindeki bilgileri bilgisayar ortamına taşımıştır. Yani geleneksel devlet yapılanması günümüzde işlevselliğini yitirmektedir (Öz ve Bozdoğan, 2012: 69-70).

Kamu idaresinin daha kullanışlı ve aktif bir hale getirilmesi için vatandaşlar ile devlet arasında ve aynı zamanda kamu kurumları arasında iletişim teknolojilerinden ve bilgidan azami faydalanılması bir mecburiyet haline gelmiştir. Son dönemde bu konu “elektronik devlet” veya “dijital devlet” adı ile gündem de bulunmakta olup ve birçok ülke bu alanda hazırlık faaliyetlerini sürdürmekte ve uygulamalar devam etmektedir (Aktan, 2003: 11).

Küreselleşme sürecini hazırlayan, bilim ve teknoloji alanlarındaki değişim ve dönüşüm, bazı toplumsal uygulamaları elektronik ve dijital bir ortama taşımıştır. Bunu olası kılan bilim ve teknolojinin aralarında oluşturdukları sinerji, beraberinde e-yönetim, e-posta, e-devlet, e-ticaret ve e-demokrasi gibi kavramları beraberinde getirmiştir (Şeyhanlioğlu, 2007: 88).

Devlet kavramı günümüzde bilgi devletini toplum ise bilgi toplumu ifade etmektedir. Bilgi çağı içerisinde yer bulmak isteyen devletler, şu anın ve geleceğin idari yönetiminin elektronik devlet uygulamalarından ve bu anlayış çevresinden geçtiğini vurgulamaktadırlar. Bu çerçeveden bakarak yola çıkıldığında, kamu yönetiminin yeniden yapılanması, yerel yönetimlerin verimli ve etkili faaliyet göstermesi, bürokrasinin indirgenmesi, devlet yönetiminin daha saydam bir hal alması, işlemlerin hızlı ve standart halde yapılması vb. konuların E-Devlet oluşumuna büyük katkısı olduğu belirtilmekte ve

Elektronik devlet alanında devamlı olarak yatırım yapılmaktadır (Altun, 2010: 1).

E-devlet kavramı kendiliğinden ortaya bir anda çıkan bir kavram olmamakla, ihtiyaçların artması ile oluşup, bilgi ve iletişim teknolojileri desteğiyle daha da etkinleşecek yeni bir devlet anlayışının ifadesidir. Bu yaklaşım, kamu kurumlarının birbirleriyle, işverenlerin ve vatandaşların devletle olan ilişkilerinde yeni açılımlar sağlayacaktır (Baştan ve Gökbnar, 2004: 74).

E-devlet kavramı için birçok tanım yapılmaktadır. E-devlet çeşitli kişilere değişik anlamlar ifade edebilmektedir. E-devlet kavramının çok sayıda kavramı içinde bulundurması, belirsizlik ve kargaşaya sebep olmaktadır. Bu kargaşanın nedenlerine baktığımızda e-devlet, kullanılan teknoloji değil, yerine getirilen kamu hizmetlerinin dijital alanda yürütülmesini tanımlayan bir kavramdır. Dolayısıyla, bu kavramın mümkün olduğunca esnek tanımlanmasının sebebi kavramın değişik yerlerde ve değişik ilişkilerde farklı anlamlar kazanmasıdır (Yıldız, 1999: 146).

E-devlet, daha çok vatandaşı öne çıkaran ve merkezi bir konuma getiren, kamu çalışanın personelini verdiği hizmetin kalitesinden ve aktardığı bilgiden sorumlu tutan, kamu görevlisinin çalışma performansını değerlendiren, başarılı performansı ödüllendirip ve olumsuz performansı düzeltmeye çalışan, kamu hizmeti sürecini sadece kamu kurum ve kuruluşlarının olanakları ile sınırlamayıp bu sürece özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarını da katma çabasında olan bir yaklaşımdır. Bu bağlamda E-devlet hizmetleri sadece devletin aktardığı bilgi ve verdiği hizmet kanalları değiştiriyor gibi düşünülse de değişim çok daha derindir. Yönetimin özellikle yeniden şekillendirilmesi çabalarıyla önem kazanmaya başlayan, E-Devlet kavramı, süreç, bütünleşmiş strateji, teknoloji ve organizasyonu tanımlayan bir ifadedir. E-Devlet en geniş anlamıyla; devletin vatandaşa karşı yerine getirmekle sorumlu olduğu hizmetler ile vatandaşların devlete karşı olan sorumluluklarının ve görevlerinin karşılıklı olarak elektronik ve sayısal ortamda güvenli ve sürekli bir biçimde yürütülmesi olarak algılanmaktadır (Altun, 2010: 3-4).

Hızla gelişen ve değişen bilgi teknolojilerinin etkisiyle toplumların ihtiyaçlarında değişiklikler meydana gelmiş ve ayrıca klasik devlet anlayışından rasyonel, aktif, demokratik ve saydam devlet mantığına ve anlayışına geçilmeye başlanmıştır (Şahin ve Örselli, 2003: 344).

Vatandaş için ihtiyaç oluşturan bilgilerin büyük bir kısmı bilgi sisteminden en son hali ile verilmektedir. Dolayısıyla e- devlet, vatandaşa bir tuş kadar yakın, organize, bütünleşik ve eşgüdüm içinde çalışan sürekli canlı bir varlık gibi gelişen bir kamu yönetimi yapısı sunmaktadır (Şeyhanlıoğlu, 2007: 89).

Klasik devlet anlayışının yeniden şekillendirilmesi çabalarıyla değer kazanmaya başlayan e-devlet çalışmaları, süreç, bütünleşmiş strateji, teknoloji organizasyonu tanımlayan bir yapıdır. Başka bir deyişle elektronik devlet yurttaşlar ve otorite arasında olan ilişkilerin birbirlerine olan karşılıklı hizmet anlayışına paralel olarak gerçekleştirdiği teknolojik çalışmadır (Çukurçayır ve Ekşi, 2001: 1-2).

Türkiye Bilişim Derneği' ne ait "e-Devlet Yolunda Türkiye" çalışmada elektronik devlet şu şekilde tanımlanmıştır: "Devletin vatandaşlara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görev ve hizmetler ile vatandaşların buna karşılık devlete karşı olan görev ve hizmetlerin karşılıklı olarak elektronik iletişim ve işlem ortamlarında kesintisiz ve güvenli olarak yürütülmesidir". Anlaşılacağı üzere e-devlet sayesinde esas olarak kamunun hizmet verdiği alanlarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması yoluyla daha saydam, vatandaşa yakın, daha ucuz ve iyi çalışan bir idari yapı meydana getirilmesi amaçlanmaktadır. Burada önemli olan elektronik devletin geleneksel devletin işlevini hangi araçlarla ve yerine getirdiğidir (Şahin ve Örselli, 2003: 345).

Bilgi sistemi e- devlet çerçevesinde vatandaş ile kamu kurumu arasına yer almaktadır. Kamu kurumu, bireylerin bilgi talebini önceden tespit etme çalışması içinde olmakla birlikte, verilecek hizmeti vatandaşın talepleri yönlendirmektedir. Kamu kurumları arasındaki iletişimin seviyesini artması ve kurumsal bilgi sistemlerinin bütünleşmiş bir almasının sağlanması sayesinde aşırı bürokratik süreçler, tekrarlar, kâğıda dayalı işlemler, zaman kayıpları yüksek ölçüde azalacaktır (Şeyhanlıoğlu, 2007: 89).

Elektronik devlet Klasik devlet anlayışına bir rakip değildir. Klasik / Geleneksel devlet modeli içerisinde kamunun vermesi gereken hizmetlerin sunulmuş biçiminde değişiklik yapan bütünler şeklinde değerlendirilmektedir (Şahin ve Örselli, 2003: 346).

Tablo 1: Geleneksel / E-Devlet Karşılaştırması (Uçkan, 2003: 47);

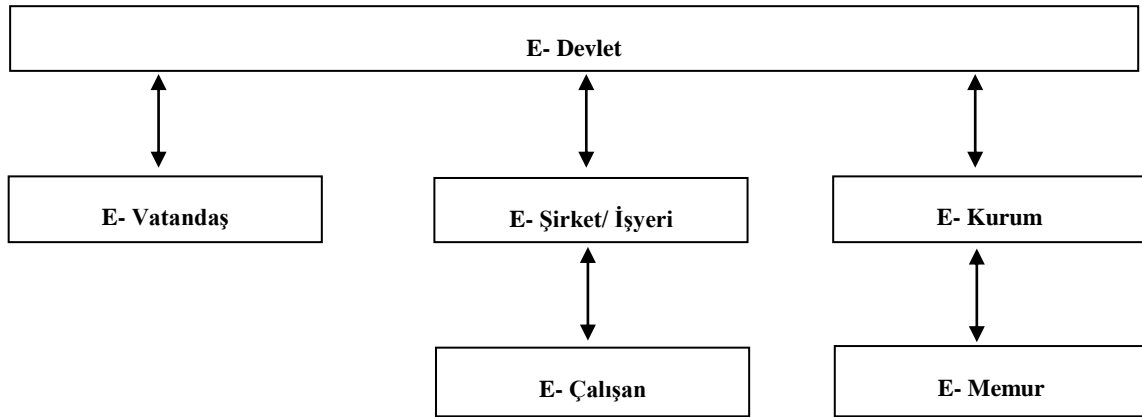
Geleneksel Devlet	E-Devlet
Pasif Yurttaş	Aktif Müşteri-Yurttaş
Kâğıt Temelli İletişim	Elektronik İletişim
Dikey/Hiyerarşik Yapılanma	Yatay/Koordineli Ağ Yapılanması
Yönetimin Veri Yüklemesi	Yurttaşın Veri Yüklemesi
Eleman Yanıtı	Otomatik Sesli Posta, Çağrı Merkezi vb.
Eleman Yardımı	Kendi Kendine Yardım/Uzman Yardımı
Eleman Temelli Denetim Mekanizması	Otomatik Veri Güncellemesiyle Denetim
Nakit Akışı/Çek	Elektronik Fon Transferi (EFT)
Tektip Hizmet	Kişiselleştirilmiş/Farklılaştırılmış Hizmet
Bölümlenmiş/ Kesintili Hizmet	Bütünsel/Sürekli/Tek-Duraklı Hizmet
Yüksek İşlem Maliyetleri	Düşük İşlem Maliyetleri
Verimsiz Büyüme	Verimlilik Yönetimi
Tek Yönlü İletişim	Etkileşim
Uyruk İlişkisi	Katılım İlişkisi
Kapalı Devlet	Açık Devlet

E-Devlet, devlet hizmetlerinin kaliteli, sürekli, hızlı ve güvenilir bir şekilde en kolay ve etkin en etkin şekilde vatandaşlara ulaştırılması demektir. İnsanlar günümüzde en hızlı şekilde ve en düşük maliyetle ihtiyaçlarını karşılayacağı kurumlara gereksinim duymaktadır. Bu ihtiyaçların hızlı ve düşük maliyetle bir şekilde karşılanması elektronik ortamların kullanılması anlamına gelmektedir. Bu da Elektronik devlet kavramını meydana çıkarmaktadır (Çelen, vd, 2011: 62).

1.2. E - Devlet Kavramının Unsurları

Klasik devlet anlayışı kapsamındaki unsurlar e-devlet anlayışı içerisinde de yerini almaktadır. Bu kez kurum ve kişiler fiziki ortamlarda farklı binalar ve alanlarda değil, bilgi ve iletişim teknolojileri aracılığıyla ağ ortamında karşılıklı bir şekilde yürütmektedirler. Bu sayede devlet içerisindeki kurum ve kuruluşlar arasındaki bağlantı kopukluğu önlenmekte, kurumlar kendi içerilerindeki internet teknolojisi ve ağ yapısıyla birbirine bağlanmaktadır. Vatandaş-devlet ilişkilerinde faaliyet ve zaman tasarrufu sağlamakta, yapılan işlemlerin tekrarı son bulmakta, hizmetler etkin ve verimli şekilde meydana gelmektedir. E-devlet aşağıda belirtilen unsurlardan meydana gelmektedir (Turhan, 2006: 19).

Tablo 2: Elektronik Devletin Öğeleri (Şahin ve Örselli, 2003: 346);

Elektronik devletin unsurları birbirleriyle ve kendi içlerinde etkileşim halindedirler. Bu unsurlar devletin esas unsurları bazındaki anlamları ile e-devlet kapsamındaki anlamları birbirinden farklıdır. Vatandaş, kurum ve işletmenin e-devletteki açıklamaları şu şekildedir;

E-vatandaş; devletle olan bağlantısını ve iletişimi bilgisayar ağları aracılığıyla gerçekleştiren bireylerdir.

E-kurum; vatandaşlara bilgisayar ağları aracılığıyla, dijital ortamda hizmet veren kurumdur.

E-şirket; çevreyle olan iletişimini ve işlemlerini bilgisayar ağları vasıtasıyla yapan şirketlerdir (Şahin ve Örselli, 2003: 346);

E-devlet model olarak; teknik anlamda vatandaşların “müşteri”, kamu yönetimi çalışmalarının de “hizmet” olarak görüldüğü “kalite/fiyat performansı” kistaslarını uyguladığı, en az emek ve maliyetle en kaliteli hizmetin meydana getirilmesini amaçlayan verimlilik yönetim sistemidir. Bu değerlendirme de e-devlet modeli, en az maliyet ve kaliteli hizmet performansı üzerinde temellenen ve “müşteri memnuniyeti” ile “toplam kalite yönetimi” kistaslarına göre şekillendirilmiş verimlilik yönetimi sistemiyle ve somut ifadesini elektronik ticarete bulan e-iş modelleriyle bağdaştırılmakta, merkezîyetçi olmayan bir yatay koordinasyon yapısı göstermektedir (Uçkan, 2003: 44-47).

1.3. E - Devlet Hizmetinin Amaçları

E-devlet uygulamalarına geçiş ülkeden ülkeye değişiklik gösterse de e - devlete geçiş amaçları aynıdır. E- devlet zihinlerde oluşturulduğu gibi sanal bir devlet değildir. E- devletin esas hedefi devletin temel yapısındaki ve organizasyonundaki aksaklıkları çözmek ve devletin işleyen mekanizmasını daha verimli ve etkin bir şekilde götürebilmektir. Sadece elektronik cihazların ve bilgisayarların kullanılması e-devlet sistemini meydana getirmediği gibi sadece elektronik cihazların kullanılması da başarıyı kesinleştirmemektedir. Burada esas önem teşkil edecek olan organizasyonun ve planlamanın iyi yapılarak ihtiyaç duyulan teknolojik altyapının da bu program doğrultusunda hazırlanarak amaçlara uygulanması ve yönlendirilmesidir (Turhan, 2006: 25).

Elektronik devlet yapısı yalnızca vatandaşların bilgiye erişme taleplerini karşılamakla kalmamaktadır. Kamu hizmetlerinin elektronik yapılar içinde görülebilmesi, vatandaşların kendileri hakkındaki bilgileri yine sorunsuz ve kolaylıkla kamunun ilgili birimlerine aktarabilmesini de içerir (Öz ve Bozdoğan, 2012: 72).

E-Devlet çalışmalarındaki esas amaç şudur; teknolojik kaynaklar kullanılarak devlet vatandaş işbirliğini güçlendirmek ve yurttaşın aktif olarak yönetime katılımının sağlanması ve devletin karar alma sürecine yurttaşın dâhil olmasıdır (Şeyhanlıoğlu, 2007: 89).

Bu çerçeve de E-Devlet çalışmasının başlıca şu amaçları içerdiği görülmektedir:

- Şeffaf devlet vizyonuna ulaşmak
- Katılımcı yurttaşlığın artırılması
- Kamu hizmetlerinden 7/27 faydalanmak
- Devletin daha rasyonel ve verimli işlemesi
- Vatandaşların, işlerini daha hızlı halletmesi
- Kamusal hizmetlerin daha verimli sunulması
- Kamusal hizmetlerin yaygın ve erişebilir olması
- Kamu kurumlarında bilgi bütünlüğünün sağlanması (Güven, 2017: 130)

Elektronik devlet uygulamaları ile birlikte öncelikle bu ilişkiler daha basit hale gelmekte, işlemler hızlanmakta, maliyeti düşmekte, devlet yönetiminde saydamlık gerçekleşmekte ve verimlilikte ciddi artışlar ortaya çıkmaktadır. E-Devlet uygulamaları, bu süreleri ve maliyetleri azaltabilmekte, verimliliği ve etkinliği artırıcı sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir (Altun, 2010: 16).

2. BİLGİ VE BİLGİ VE GÜVENLİĞİ

Günümüzde devletler, şirketler, bireyler, kurumlar ve cemiyetlerin bütün olarak ortak fikri yaşanan çağın bilgi çağı olduğu ve bu çağın gereksinimlerin çerçevesindeki şartlara ayak uydurmak zorunda olmalarıdır. Üretim, tüketim veya hizmet oluşumunda, bilgi vazgeçilmez ve en değerli başarı ve rekabet ögesi haline gelmiştir. Bununla beraber, her türlü örgütsel yapılanmada, iş sürecinde ve kurumda veya şirkette; ilgili her türlü iş sürecinde mutlaka bilgi ile bağlantılı öğeler, parçalar ve işler

de göz ardı edilemeyecek bir şekilde yer almaktadır. Bu kadar değerli ve vazgeçilmez bir öge olan bilginin güvenilir olması ve bu bilginin güvenliğinin sağlanması da, artık dikkat edilmesi gereken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İşin özellikleri veya sürecin niteliği ne şekilde olursa olsun, teknoloji ile ilintili olmayan süreçlerin yönetilmesin de bile, bilgi güvenliğinin başarılı, sürekli ve etkin bir şekilde sağlanarak yönetilmesi çok önemli bir mecburiyet olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılan işlerin ve bu illere dair süreçlerin sağlıklı bir şekilde yönetimi, ilgili bilgi güvenliği süreçlerinin de sağlıklı yönetimini zorunlu kılmaktadır. Bilgi güvenliğine dair planlamaları ve bu planlamaların stratejilerini yönetecek uygun yöntemleri olmayan kurumlar, sadece güvenlik açısından değil, iş süreçlerinin her türlü yönetimi açısından maddi ve/ veya manevi kayıplar ile beraber ciddi sorular ile karşı karşıya kalacaktır (Eminağaoğlu ve Gökşen,2009: 1).

Bilgi kavramı Türk Dil Kurumu tarafından hazırlanan sanal sözlükte : “İnsan aklının erebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütünü, bilim, malumat, öğrenme, araştırma veya gözlem yolu ile elde edilen gerçek, insan zekâsının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü,” şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.gov.tr, 26.01.2019).

Kişi, kurum ve devletler için önemli ve değerli olan bilgi, sürekli gelişen, hareketli ve değişken, işlenmiş bir veridir. Kısaca bilginin özelliklerine değinecek olursak;

- ✓ Bilgi işlenmiş bir veridir,
- ✓ Bilgi, bir sorunun çözümü için verilen cevaptır,
- ✓ Bilgi aynı zamanda birçok yerde olabilir,
- ✓ Bilgi sürekli bir değişim içerisindedir,
- ✓ Bilgi yaşam için gereklidir,
- ✓ Bilgi zamanda ve evrende yer kaplar,
- ✓ Bilginin hareketi gürültüsüz ve sessiz olmaz,
- ✓ Bilginin hareket edebilmesi için enerji gerekmektedir,
- ✓ Bilgi zaman içinde hareketlenmiş veya durağanlaşmış olabilir,
- ✓ Bilginin, katı hali de mevcuttur, donarak katılaşabilir (depolama),
- ✓ Bilgi, sıvı hale sahiptir; akar (iletişim yolu ile),
- ✓ El sıkışma, baş sallama, bir bakış, bir iç çekiş gibi fiziksel ifadeler bir bilgidir,
- ✓ Bilgi birikerek artar,
- ✓ Bilgi, verinin düzenlenerek anlam kazanmış şekildeki halidir,
- ✓ Bilgi, veri üzerinde yapılan mantığa dayalı dönüşüm, ilişkiler, formüllerin çıktısıdır

(Karakuzu, 2015: 13-14).

Bilgi güvenliği kavramını tanımlarsak “bilginin bir varlık olarak hasarlardan korunması, doğru teknolojinin, doğru şekilde ve doğru amaçla kullanılarak bilginin her türlü ortamda, istenmeyen kişiler tarafından elde edilmesini önleme olarak” açıklayabiliriz. Güvenlik kavramının bilgisayar teknolojilerinde ki temel gayesi “kişi ve kurumların bu teknolojilerini kullanırken karşılaşılabilecekleri tehdit ve tehlikelerin analizlerinin yapılarak gerekli önlemlerin alınmasıdır” (Canberk ve Sağıroğlu, 2006: 169).

Kişisel bilgi güvenliği büyük önem teşkil ederken, kişisel bilgi güvenliğini etkileyen ve bu durumdan daha ciddi önem oluşturan kurumsal bilgi güvenliği kavramı bulunmaktadır. Her şahıs bilgi sistemleri üzerinden hizmet alım ve kullanımı üzerine yaptıkları işlemlerde bilgi sistemlerini doğrudan veya dolaylı olarak kullanmaktadır. Kurumsal bilgi varlıklarının güvenliği sağlanmadıkça, kişisel güvenlikte sağlanamaz. Bilgiye kesintisiz bir erişilebilirliğin imkân olduğu bir ortamda, bilginin göndericisinden alıcısına kadar değişikliğe uğramadan, bozulmadan, gizlilik içerisinde ve 3. şahıslar tarafından ele geçirilmeden bütünlüğünün sağlanması ve güvenli bir şekilde iletilmesi süreci bilgi güvenliği olarak tanımlanabilir (Vural ve Sağıroğlu, 2008: 509).

Kurum ve kuruluşların sahip olduğu bilginin; bütünlük, gizlilik ve erişilebilirlik özellikleri bakımından devamlı korunması gereklidir. Bir kurum, en ileri güvenlik teknolojilerini, en gelişmiş ve pahalı sayılabilecek teknolojik sistemleri kendi yapısına uygulasa dahi o kurumda bilgi güvenliğinin tamamen sağlandığından asla bahsedemeyiz. Günümüzde saldırganlar, siber saldırılarda, artan güvenlik teknolojileri dolayısıyla kurum ve kuruluşlardaki teknik açıkları kullanma veya onlardan faydalanma yolundan ziyade, nispeten daha kolay olan, insan değerinin zayıflıklarından faydalanma

yoluna yönelmişlerdir. Bu sebeple kurum ve kuruluşlarda güvenliğin en zayıf noktasında hala insan bulunmaktadır. Güvenlik kavramı; teknoloji öncesinde insana yatırım yapılmasıyla, kurum çalışanların en yukarıdan en alt çalışanına kadar, gerekirse ziyaretçilerin ve müşterilerin de bilgilendirerek, onlar üzerinde bir bilgi güvenlik farkında lığı oluşturması ve desteklemesi ile anlamlı hale gelebilir. Her türlü teknolojik donanımla donanmış olsa dahi, herhangi bir bilgi sistemini en nihayetinde kullanacak insan faktörünün eğitilmesi ve bilinçlendirilmesi bilgi güvenliğinde onun yol açacağı bilinçli/bilinçsiz güvenlik risklerini hiçbir zaman tam anlamıyla ortadan kaldırmasa da, tam bir planlama yapılmış bir farkındalık çalışması ile güvenlik risklerinin minimum bir seviyeye inmesi sağlanabilir. Bilgi güvenliği risklerinden korunmanın en doğru yolu, bilgi teknolojilerine ve alt yapısına ciddi meblağlar harcamaktan önce, sistemi kullanan veya hizmetten faydalanan insanlara bu bilinci kazandırmak ve ihtiyaç arz eden güvenlik teknolojisinin en doğru yer ve en doğru zaman da kullanılmasıyla sağlanabilir (Karakuzu, 2015: 43-44).

3. TÜRKİYE' DE E – DEVLET

Özellikle 1990'lı yılların son dönemlerinden itibaren dünya genelinde olduğu gibi ülkemizde de bilgi toplumu olma doğrultusunda çalışmaların yukarı bir ivme kazandığı gözlenmektedir. Bu dönemde ülkemizde, bilgi toplumuna geçiş amacına yönelik olarak ön plana çıkan araştırma ve raporların yanı sıra bilgi toplumunun belli öğelerinin koordinasyonuna yönelik çalışmalar ön planda yer almıştır (Altun, 2010: 25).

Türkiye'de de kurumsal düzeyde e-devlet örgütlenmesi bakımından çeşitli adımlar atılmış ve bu anlamda ilgili kurum ve kuruluşlar arasında bir işbölümü gerçekleştirilmiştir. 90'lı yılların sonundan itibaren günümüze kadar e-devlet alanında pek çok çalışma yapılmıştır (Sonuvar, 2009: 52).

Elektronik devlet kavramı, kamu yönetiminin içine girilmekte olan bilgi çağının temel niteliklerinden birisidir. Bilgi iletişim teknolojilerinin süratle gelişmesi ve kamu yönetiminde yaygınlaşması, kamusal hizmet sunumunda eşitlik, verimlilik ve etkinlik gibi gelişmeler sağlamış; vatandaş katılımı, kamuoyundan haberdar olma ve şeffaflık gibi olumlu gelişmeler sağlamıştır. Bütün e-devlet kurumları sanal nitelikte örgütlerdir ve bu sanal dünyada dijital olarak varlıklarını devam ettirmektedirler. Bu sanal dünya internetten oluşmaktadır. İnternet teknolojisinin öncelikle tespit edilen sakıncalarından biri de kişi mahremiyetinin tehlike altında bulunmasıdır (Tataroğlu, 2009: 96).

3.1. Ülkemizde E - Devlet Hizmetleri

Türkiye'de e-devlet süreciyle ilgili olarak Başbakanlık tarafından 1998 yılında yayımlanan raporda Ulusal Bilgi Sisteminden bahsedilmiş, kamu kurumlarının ürettikleri veriyi bu sistem aracılığıyla diğer kurumların kullanması, kendi ihtiyaç duydukları verilerin de yine sistemden sağlanabilmesi öngörülmüştür. Kamu hizmetlerinde gittikçe yaygınlaşan bilgisayar ağ projelerinin ayrı ayrı planlanması veya aynı bakanlıkta birden fazla bilgisayar ağı kurulması yerine, kamuya yönelik ağları bir Ulusal Kamu Bilgisayar Ağı'nda birleştirilmesine yönelik olarak da, 1998/13 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile "T.C. Başbakanlık Kamu-Net Üst Kurulu" kurulmuştur (Hepaksaz ve Hayrullahoğlu, 2011: 112).

2001 yılına kadar TBMM, DPT ve Türkiye Bilişim Derneği (TBD) tarafından çalışmalar yapılmıştır. 2001 yılında, Avrupa Birliği aday ülkeler için eAvrupa+ girişimini başlatmış ve Türkiye'de e-devlete ilişkin faaliyetler hız kazanmıştır. Bu doğrultuda, eTürkiye girişimi için Başbakanlığın yönlendirmesi ile hukuki, teknik ve beşeri altyapı oluşturmak amacıyla kamu, sivil toplum örgütleri ve özel sektör temsilcilerini de kapsayan 14 çalışma grubu oluşturulmuştur (Sonuvar, 2009: 51-52).

Oluşturulan çalışma grupları ve bu çalışma gruplarının koordinasyonundan sorumlu kuruluşlar listesi belirtilen şekilde oluşmaktadır.

- 1) Milli Eğitim Bakanlığı sorumluluğunda; Eğitim ve İnsan Kaynakları Çalışma Grubu
- 2) Ulaştırma Bakanlığı sorumluluğunda; Altyapı Çalışma Grubu
- 3) Adalet Bakanlığı sorumluluğunda; Hukuki Altyapı Çalışma Grubu
- 4) Türk Standartları Enstitüsü Başkanlığı sorumluluğunda; Standartlar Çalışma Grubu
- 5) Genelkurmay Başkanlığı sorumluluğunda; Güvenlik Çalışma Grubu
- 6) Dış Ticaret Müsteşarlığı sorumluluğunda; E-Ticaret Çalışma Grubu

- 7) Devlet Planlama Teşkilatı sorumluluğunda; Yatırımlar ve Planlama Çalışma Grubu
- 8) Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü sorumluluğunda; Arşiv ve Dijital Depolama Çalışma Grubu
- 9) AB Genel Sekreterliği sorumluluğunda; Uluslararası İzleme ve E-Avrupa + Çalışma Grubu
- 10) Türkiye Bilişim Vakfı sorumluluğunda; Özel Projeler Çalışma Grubu
- 11) KAMUNET Teknik Kurulu sorumluluğunda; Mevcut Durumun Tespiti Çalışma Grubu
- 12) Türkiye Bilişim Derneği sorumluluğunda; Ulusal Bazda Takip, Koordinasyon ve İzleme Grubu
- 13) Adalet Bakanlığı sorumluluğunda; Hukuki Altyapı Çalışma Grubu
- 14) Başbakanlık Sorumluluğunda; Çevre- Sağlık Çalışma Grubu

Siyasi ve ekonomik istikrarsızlık sebepleriyle Eylem Planının uygulanması imkânı olmamıştır. E-Türkiye Girişimi, E-Dönüşüm Türkiye Projesinin ilanı ile son bulmuştur (Altun, 2010: 26-27).

59. Hükümet döneminde e-devlet uygulamaları Başbakan tarafından 18 Mart 2003 tarihinde açıklanan hükümet programında, 59. Hükümet döneminde yapılacak çalışmaların, 58. Hükümet döneminde yapılan çalışmaların devamı niteliğinde olduğundan yürütülecek olan Acil Eylem Planında bu yönde kararları içereceği belirtilmiştir. Bu çerçevede 59. Hükümet programında bilgi edinmenin toplumun tüm kesimlerine yayılması gerektiği için “Bilgi Edinme Kanunu” çıkarılacağı, yeni iletişim ve bilişim teknolojilerinin kullanılarak, kamu kurumlarının yaptıkları işlemleri halka duyurarak şeffaflığın sağlanacağı, ayrıca bilgi ve iletişim teknolojilerinin ileri düzeyde kullanılmasıyla birlikte e-devlet uygulamalarının yaygınlaştırılacağı açıklanmıştır. 59. Hükümet tarafından yayınlanan e-dönüşüm Türkiye projesinde hedeflenen noktalar şu başlıklar altında toplanmıştır; AB’nin yeni müktesebatı çerçevesinde bilişim ve teknoloji politikalarının uygulanması, vatandaşların karar alma mekanizmalarına bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak doğrudan katılması, kamu idaresinin e-devlet uygulamalarını kullanarak şeffaf ve hesap verebilir hale getirilmesi, bilgi ve iletişim teknolojilerinin sosyal sınıf farkı gözetmeksizin toplumun tüm kesimlerinin kullanabilmesi için gerekli uygulamaların başlatılması ve yerel bazda üretilen bilgi ve becerilerin dünya çapında söz sahibi olabilecek insan gücünün oluşturulmasıdır (Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2006: 91-92).

Ülkemizde e-devlet uygulamalarının sağlanmasında ciddi bir sorun olarak ortaya çıkan e-uygulamaların birbirleri ile entegre olamaması ve bunun tek bir merkezden yerine getirilememesi sorununun çözümüne yönelik ilk çalışma tarihinde hizmete açılan “E-Devlet Kapısı Projesi” dir. Bu proje ile birlikte bütün e-devlet uygulamaları tek merkezden yürütülmeye başlanmıştır (Çarıkçı, 2011: 104). 2006/10316 sayılı BKK ile Ulaştırma Bakanlığı ve Bakanlığa bağlı Türksat Uydu Haberleşme ve Kablo TV İşletme A.Ş.’ye (TÜRKSAT) verilmesi ve vatandaşa tek noktadan hizmet sunumuna yönelik olarak 2008 tarihi itibarıyla “www.turkiye.gov.tr” web adresinden hizmet vermeye başlanılmıştır (Hepaksaz ve Hayrullahoğlu, 2011: 113).

2018 yılı itibarıyla E – devlet Kapısı Projesi kapsamında; Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne ait temel yasama, yürütme ve yargı kurumları ile Özel Kuruluşların listesini bulunabilmekte, kurum hakkında bilgi alınmakta, e-Devlet Kapısı ve kendi İnternet siteleri üzerinden sunulan elektronik hizmetlerin listesine ulaşılmaktadır. Ayrıca E-Devlet uygulaması ile 64 ilimizde bulunan 256 adet belediyenin sunduğu hizmetler ve belediyelere bağlı ulaşım, su, kanalizasyon v.b. hizmetleri sunan 9 adet yerel hizmet kurumunun sunduğu bilgi ve başvuru hizmetlerinden de faydalanılmaktadır.

3.2. E - Devlet Hizmetlerinde Bilgi Güvenliği

E-devlet kavramının çıkışında üç temel neden etkili olmuştur. Bunlar çevresel, yönetsel ve politik etkenlerdir. Çevresel etkenler ötürü dünyadaki üretim trendleri metaya dayalı üretimden uzaklaşıp bilgi odaklı üretime kaymaktadır. Bunun sebebi de artık elde ne kadar fiziksel ürününüzün bulunduğu değil, mal ve hizmet üretiminde ürünün nasıl üretildiği ve ihtiyaçları ne derecede karşılayacağına önem kazanmasıdır. Bilişim teknolojisinde önem arz eden bir konu da bilgisayarların kapasite sorunudur. Gelişen teknolojiyle sistemlerin kapasitesi artmış, yeni teknolojiyle beraber bilgisayarların boyutları küçülmüş, fiyatları azalmıştır. Ayrıca ağ sistemlerinin gelişmesi bilginin bir yerden başka bir yere daha çabuk ve daha fazla miktarda iletilebilmesi ve internet teknolojisinin hızla yayılması e-devlet sürecinin yayılmasında büyük bir etken olmuştur (Turhan, 2006: 24).

E-Devlet uygulamaları, yoğun olarak internet ve bilgi teknolojilerini kullanmaktadır. E-Devletleşme süreci başlıca dört ana safhadan oluşmaktadır. Bunlar; Bilgi Edinme, Etkileşim, İşlem ve Entegrasyon aşamalarıdır. E-Devletleşme herşeyden önce elde bulundurulan bilginin hızlı bir şekilde gerektiğinde hizmet talep edenlere ulaştırılması sürecidir. Bu safha “Bilgi Edinme” olarak adlandırılmaktadır. Bilgiye erişim sonrasında, onu değerlendirme yani “Etkileşim” safhasına geçilmektedir. E-Devletleşme sürecinin üçüncü safhası ise, bu değerlendirilen bilgi veya verinin istenilen hizmete ve amaca yönelik işlenmesi/kullanması aşaması olan “İşlem” safhasıdır. Son olarak işlenen bu verinin/bilginin neticesinde, elde edilen hizmet veya ürün “Entegrasyon” safhasında nihai formuna dönüştürülerek kullanıcının talebini karşılamış olmaktadır (Karakuzu, 2015: 9).

E-Devlet hizmetlerinde vatandaşlara ait bilgilerin hizmeti sağlayan kurumların kontrolü ve denetimi altında bulunması bilgi güvenliği açısından büyük önem ve. E-Devlet hizmetleri ve uygulamalarında kamu kurumlarından kaynaklanan güvenlik açıkları nedeniyle vatandaşların kişisel bilgilerinin 3. şahısların eline geçmesi ve ya kişilerin mahrem bilgilerinin izni ve bilgisi olmadan ortaya çıkması karışılan sorunların en başında gelmektedir. Kamu kurumlarına ait web sitelerinde yapılan sorgulamalar sonucunda istenmeyen sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. E-devlet uygulamalarının bazılarında yapılan sorgulama işlemi sonucunda, istenmediği halde birçok mahrem bilgi ortaya çıkmakta ve bu oluşan durum bilgi güvenliği açısından ciddi bir tehdit oluşturmaktadır (Efendioğlu ve Sezgin, 2007: 225) .

Bireyler için özel bilgilerin, kurumlar için teknik veya kurum içi bilgilerin gizliliğinin sağlanması esas olduğu gibi devletler için de kamusal bilginin gizliliği ve bütünlüğü önem arz etmektedir. Fiziki ortamda tutulan hemen hemen tüm veri ve dokümanlar E-Devletleşme süreci ile birlikte bilgisayar ortamına aktarılmakta ve bu verilerin güvenliği, gelişen ve değişen teknoloji nedeniyle her geçen gün daha kırılgan hale gelmektedir. Bilgi güvenliği, kurumların bilgi kapsamındaki varlıkların erişilebilirliğini, gizliliğini, hesap verilebilirliğini, bütünlüğünü ve yetkilendirilmesini sistematik bir güvenlik politikasıyla belirlemesi ve olası ihlallerde inkâr edilemeyecek şekilde koruma altına alma yönetimidir. Bilgi güvenliği kurumun veya devletin dünya çapında rekabetçi gücünün korunması, para akışının sürekliliğinin sağlanması, karlılığın artırılması, piyasa işlevselliğinin korunması, yasal uyumluluğun sağlanması ve kurumsal imajın zedelenmemesi için gereklidir. Bilgi sistemleri temelde güvenlik amacıyla değil, işlevsellik amacıyla tasarlanmıştır. Kurum ve devlet hizmetlerinin, E-Devlet uygulamaları ile birlikte, giderek bu güvensiz ortamda yürüyor olması güvenliğe olan ihtiyacı artırmaktadır (Karakuzu, 2015: 40- 41).

Ayrıca göz ardı edilmemesi gereken önemli bir husus ise tüm bunlara ilaveten bu tür e-devlet hizmetlerinden yararlanma sağlanırken web sitesi kullanıcılarının güveninin de sağlanması büyük önem taşımaktadır. Devlet, kişisel tanıtım bilgilerinin şahıslar ya da organizasyonlar tarafından paylaşımının ne şekilde bir sınır çerçevesinde gerçekleşeceğinin doğru tespit edilmesi ve kişilere ait mahrem bilgilerin olabilecek sahtekârlık içeren kullanımların da kullanılmasının önüne böylece geçerek engellemelidir. Vatandaşlar güvenlik ve gizlilik garantisi altında ancak e-devlet uygulamalarından faydalanacaktır. Bu nedenden dolayı, bireylerin mahremiyetini koruması hususunda gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması, e-devlet hizmetinin doğru bir şekilde devamı açısından çok önemli bir noktadır (Delibaş ve Akgül, 2010: 113).

En üst seviyede kurumsal bilgi güvenliğinin sağlanabilmesi için yöneticilere, kullanıcılara, bilgi teknolojisi personeline ve çalışanlara önemli vazifeler düşmektedir. E-Devlet hizmetinin güvenliği; bir ülkenin fiziki sınırlarının güvenliği kadar önemlidir. E-Devlet hizmetlerinde bulunması gereken güvenlik unsurları aşağıdaki şekilde sıralanabilir (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011: 64) :

- Gizlilik
- İnkâr edememe.
- Kimlik sınaması
- Veri bütünlüğü
- Süreklilik
- Güvenirlik
- İzlenebilirlik ya da kayıt tutma

E-Devlet Hizmetlerinin güvenlik yapılanması incelendiğinde ise; Türksat A.Ş. ISO 27001 Bilgi güvenliği yönetim sistemi sertifikasına sahip olduğu ve düzenli olarak denetimlerden geçtiği görülmektedir. Ayrıca E-Devlet hizmetlerinin verildiği sisteme bağımsız güvenlik firmalarına sızma ve güvenlik ile alakalı testler yaptırılmaktadır. Yapılan testlerden elde edilen veriler ile gerekli kontroller yapılmaktadır. E-Devlet üzerinde sunulan tüm bilgiler anlık olarak ilgili kurumlardan alınmakta ve derlenerek sunulmaktadır. E-Devlet Kapısı sadece vatandaşın kimlik doğrulamasını yapmakta ve güvenli iletişim ağları üzerinden verinin sahibi olan kuruma ait sistemlerden bilgileri alarak vatandaşa göstermektedir. Her vatandaş sadece kendine ait bilgilere erişebilir. E-Devlet Kapısı üzerinden erişilebilen hizmetlere ait bilgilerin hepsi ilgili kamu kurumu tarafından sunulmaktadır. E-Devlet Kapısı sistemleri üzerinde bilgi tutulmadığı ve anlık olarak kurumlardan alınarak gösterildiği için kurumlar ve e-Devlet Kapısı sistemleri arasındaki veri trafiği mümkün olan en yüksek seviyede korunmaktadır. Verinin dışarı sızması, başkası tarafından dinlenmesi veya iletişim sırasında değiştirilmesi mümkün olmamaktadır. Bunlara ek olarak tüm sistem 7/24 esasına göre izlenmekte ve sıra dışı tüm olaylara hızlı bir şekilde müdahale edilmektedir. Bazı durumlarda Kurumların kendi verilerini sunarken veya diğer kurumlar ile paylaşırken aldıkları güvenlik önlemleri haricinde E-Devlet Kapısı tarafından da ek güvenlik önlemleri de alınabilmektedir (turkiye.gov.tr, 2019).

3.2.1. Bilgi Edinme Hakkı

Kurum ve kuruluşların yapmış olduğu eylem ve almış olduğu kararlarda açıklık ilkesini savunan, kanun çerçevesinde belirlenen sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla her vatandaşın bu bilgilere ulaşabilmesine imkân veren bir haktır. Türkiye’de bu hak 4892 sayılı yasa ile tüm sınırlılıkları düzenlenmiş ve vatandaşlara tanınmıştır. Yasanın "Genel Gerekçesi"ne bakıldığında bu yasanın niçin ve neden yapıldığıyla ilgili düşünceleri görmek mümkündür: "Demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün gereklerinden olan bilgi edinme hakkı, bireylere daha yakın bir yönetimi, halkın denetimine açıklığı, şeffaflığı sağlama işlevlerinin yanı sıra halkın Devlete karşı duyduğu kamu güvenini daha yüksek düzeylere çıkarmada önemli bir rol oynamaktadır. Kullanılan bu hak sayesinde hem halkın Devleti denetimi kolaylaşmakta hem de Devletin demokratik karakteri güçlenmektedir" Gerekçe’de ayrıca, "kamu kurum ve kuruluşlarında açıklık ve şeffaflık kavramı, olumsuz olarak görülen gizlilik kavramının giderilmesi ile yönetilenlerin yönetenlerin işlem ve faaliyetlerini denetlemesinin sağlanması düşünceleri üzerine ortaya çıkmıştır. Demokratik ülkelerde, bilgi edinme özgürlüğü, temel hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında vazgeçilmez temel haklardan biri olarak kabul edilmektedir" Bilgi edinmeyi, kamunun, tanıma ve tanıtma öğelerini bünyesinde ihtiva eden, bunların uygulanma sınırlılıklarını belirleyip, kamuyu faaliyetleri ve yaptığı eylemleri neticesinde ortaya çıkan bilgiyi, belgeyi kanun zorlamasıyla da olsa halka açıklamak hususunda sorumlu tutan bir halkla ilişkiler düzenlemesi olarak değerlendirmek mümkündür (Canöz, 2008: 144-145).

Bilgi edinme hakkı’nın düzenlenmesi ve hukuki dayanağının oluşturulması için bununla ilgili ilk tasarı, 25 Mayıs 2003 tarihinde Başbakanlıkça, T.B.M.M. Başkanlığı’na sunulmuştur. Ardından gelişen süreçte; T.B.M.M. Başkanlığı tasarımı, 27 Haziran 2003 tarihinde Avrupa Birliği Uyum Komisyonu’na ve Adalet Komisyonu’na havale ediyor. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu Tasarısı ile Avrupa Birliği Uyum ve Adalet Komisyonları raporlarının T.B.M.M.’de görüşülmesi, 8 Ekim 2003’te başlıyor ve 9 Ekim 2003 tarihinde de, 4982 sayılı Yasa olarak katılanların oy birliği ile (238 oy) kabul ediliyor. Meclis genel kurulunda kabul edilen yasanın yürürlük maddesine (Madde 32) göre, 6 aylık sürenin 24 Nisan 2004 tarihinde dolmayışla, 24 Nisan’da yürürlüğe giriyor (Akyıldız, 2004: 38). Yasa’nın uygulanmasıyla ilgili esas ve usullerin belirlenmesine ilişkin Başbakanlık tarafından hazırlanan 2004/12 Sayılı yönetmelikte, Yasa’nın yürürlük tarihinden birkaç gün sonra, 27 Nisan 2004 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanıyor ve 24 Nisan’dan itibaren geçerli olmak üzere, o da yürürlüğe girmiş bulunuyor (Uzun, 2005: 249). Aradan geçen yıllar itibarıyla kanunda bulunan güdüklüklerin ortaya çıkması yeni bir takım değişiklikleri zorunlu kılmıştır. Bu amaçla Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’nun 13. ve 14. maddelerinde değişiklik yapan 5432 sayılı yasa 21 Kasım 2005 tarihli ve 26001 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Akşener, 2006: 61).

3.2.2. Bilgi Güvenliği Kapsamında Kişisel Verilerin Güvenliği İle İlgili Yasal Düzenlemeler

Kişisel veriler, teknolojinin gelişmesi ve teknoloji çağına girilmesi ile birlikte ivme kazanan bir konudur. "Mahremiyet" kavramının da bir yansıması olan kişisel veriler, uluslararası ve çeşitli ülkelerce ulusal mevzuatları tarafından özellikle 1980 yılından bu yana korunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 20. maddesinde, özel hayatın gizliliği düzenlenmiştir. Anayasal güvenceye kavuşma süreci tamamlanan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ise, ilgili 20. maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Anayasa'nın 20. Maddesine göre, "*Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir*" (TC Anayasası, 1982: Md:20). 2010 yılında yapılan değişiklik ile hüküm altına alınan Kişisel veriler konusu Anayasa'da özel hayatın gizliliği başlığı altında düzenlendiği için mahremiyet konusunu da yakından ilgilendirmektedir.

Kişisel verilerin korunması hakkı konusu, daha önce bir kanun tasarısı olarak, 2008'de TBMM Adalet Komisyonuna sevk edilmiştir. Bu tasarı ile amaç, kişisel bilgilerin korunması konusunda genel bir çerçeve belirlemenin yanında, bu konuda, AB müktesebatına uyumu da öngörmekteydi (Kudü, 2018: 44).

Kişisel Verilerin Korunması Kanunu, 6698 sayılı 24 Mart 2016 tarihinde yasalaşarak hayatımıza girdi. Kanun; kişisel verilerin işlenmesinde başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenlemektedir (Çek, 2017: 63).

6698 Sayılı Kanun kısaca ve özetle temelde aşağıdaki konuları içermektedir (mevuzat.gov.tr, 2019).

- Kişisel verilerin işlenme şartlarını
- Kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hale getirilmesini
- Kişisel verilerin aktarılmasını
- Kişisel verilerin yurtdışına aktarılmasını
- Veri sorumlusunun yükümlülüklerini
- Kişisel verileri işlenen ilgili kişilerin haklarını
- Veri güvenliğine ilişkin yükümlülükleri
- Başvuru, şikâyet, suç ve kabahatler

Kanun, her kurumu bütün yönleriyle ilgilendirmekte olduğu gibi uyumluluk konusunda Bilişim Teknolojileri bölümleri ve bilgi güvenliği ekiplerine önemli sorumluluklar yüklemektedir. Burada kanunun bilgi güvenliği ile ilgili olan ilişkisi kısmına değineceğiz. Kanun mevcut haliyle veri güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak ayrı bir madde içeriyor. Kanunun üçüncü bölüm ve 12. Maddesi veri güvenliğine ilişkin olarak veri sorumlusunun yükümlülüklerini açıklıyor. Maddeye göre: Veri sorumlusu aşağıdaki amaçlar doğrultusunda, uygun güvenlik düzeyini temin etmeye yönelik gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almak zorundadır (Çek, 2017: 64).

- Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesini önlemek
- Kişisel verilerin hukuka aykırı olarak erişilmesini önlemek
- Kişisel verilerin muhafazasını sağlamak

3.3. E - Devlet Hizmetlerinin Kullanılmasında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

E-devlet hizmetlerinin kullanılmasında dikkat edilmesi gereken en önemli hususlardan biri kişisel bilgilerin doğru olması ve yapılan işlemlerin güvenli bir ortamda gerçekleştirilmesidir. Güvenlik politikası özellikleri üç başlık altında şu şekilde açıklanabilir;

➤ **Koruma:** E devlet hizmeti kullanan vatandaşların topladıkları bilgiler, bu bilgileri kullanma şekilleri ve bu bilgiler doğrultusunda yaptıkları bütün işlemlerin dışarıya sızdırılmayıp, gizli kalması.

➤ **Yeterlilik:** E devlet hizmeti kullanan vatandaşın yapmak istediği işlem ile ilgili olarak sadece gereken bilgileri kullanması, yapılan işlemle alakalı olmayan kişisel bilgileri girmek mecburiyetinde bırakılmaması.

➤ **Güvenlik:** E-devlet uygulamaları üzerinden yapılan bütün işlemlerin güvenliğinin oluşturularak sağlanması ve dışarıdan oluşabilecek tüm saldırılara önlem olarak güvenlik duvarlarının

oluşturulmasıdır (Efendioğlu ve Sezgin, 2007: 227) .

İlgili başlıklar altında yapılan incelemede esas olarak dikkat edilmesi gereken husus e- devlet çatısı altında olmayan kurum sorgulamalarında ve hizmetlerinde öne çıkmaktadır. Kamu kurumlarına ait bazı hizmetlerde birkaç basit bilgi ile daha detaylı kişisel verilere ulaşıldığı göze çarpmaktadır. MTV ödemesi gibi internet üzerinden web hizmeti ile yapılan bir elektronik işlemde birkaç bilgi verilerek yapılan sorguda kişiye ait daha detaylı bilgiler kolaylıkla elde edilebilmektedir. Daha öncesinde ÖSYM gibi milyonlarca kişiye ait bilgileri barındıran bir kamu kurumu sitesinde sınav sonuçları sadece TC kimlik numarası girilerek sorgulanıyor ve sınav sonuçları ile beraber detaylı nüfus bilgileri de elde edilebiliyordu. Günümüzde bu durum kontrol altına alınarak sadece e- devlet veya ilgili kurumdan kişisel şifre alınması ile kontrol altına alınmıştır.

Kişisel bilgilerin gizliliği, aldığımız hizmetlerde ve yapılan işlemler güvenliğinizin sağlanması açısından önemlidir. Kişisel bilgilerinizi talep eden kurum yetkililerinden hangi amaç için talep edildiğini öğrenmeden ve bu talebi doğrulamadan bilgilerinizi paylaşmamanız gerekmektedir.

E- devlet uygulamaları kişisel bilgilerinizi çok detaylı bir şekilde içermesinden dolayı, giriş esnasında kullanılan şifrenin tahmin edilmesinin engellenmesi için nitelikli şifrelerin kullanılması gerekmektedir. Cep telefonu numaranız, doğum tarihiniz, aile bireylerinin isimleri ve bunlar gibi bilgiler ile şifre oluşturmayın. Şifrenizin içerisinde büyük ve küçük harflerin bulunması ve bunların karışık olması, içerisinde rakamlar bulunması gibi önlemler alınması şifre güvenliğini üst seviyeye için faydalı olacaktır. E – devlet uygulamasına sadece kişisel bilgisayarınızdan girmeniz güvenliğiniz açısından önemli olacaktır. Ortak kullanım bölgelerinde bulunan veya kamuya açık kullanımdaki bilgisayarlar mahrem bilgilerinizi ele geçirmeye yönelik programlar bulundurma riski taşımaktadır. Ayrıca şahsınıza ait bilgisayarınızı virüslere ve siber saldırılara yönelik korumanız gerekmektedir. Virüs koruma programları ile periyodik olarak kişisel bilgisayarların taranması ve güncel virüs programı kullanılması önem teşkil etmektedir.

SONUÇ

E- devlet içinde bulunduğumuz dönemde vatandaşların ihtiyaçlarından doğan ve resmi evrak işlemlerinin daha hızlı sonuçlanması sebebiyle ortaya çıkmış bir sistemler bütünüdür. Ülkemiz de E- devlet uygulamaları her geçen gün yine hizmetler eklenerek hızlı bir şekilde gelişim göstermektedir. Yapılan sorgulamalar kapsamı soy ağacı bilgilerinden, miras kayıtlarına, aile bireylerinin sağlık verilerinden, adli kayıt bilgilerine kadar uzanmaktadır. E –devlet bunlar sebebiyle bireysel mahremiyetimizi en özel bilgilerimizi içermektedir. Bu çerçevede en önemli husus vatandaş ile devlet arasındaki ilişkilerin elektronik ortamda sürekli ve güvenli olarak yürütülmesidir. Ülkemizde genel çerçevede önemli olan veri güvenliği olarak kendini göstermektedir. Kişisel verilere açık bilgi kaynakları ve web sayfalarından basit bilgiler girilip yapılan sorgular ile ulaşılması alınan önlemlere rağmen mevcuttur.

E – devlet üzerinden yapılan sorgulamalar şifre ile kontrol altına alınmış olsa da kurumların web sayfaları üzerinden yapılan sorgulamalar aynı kontrolü taşımamaktadır. Bunun için ülkemizde e- devlet hizmetlerinin tek merkez üzerinden yürütülmesi e-devlet uygulamalarının gelişmesi, değerlendirilmesi ve güvenliği açısından önem arz etmektedir.

Aynı zamanda veri güvenliği disiplini kişilerin kendilerinde de bulunması gerekmektedir. Bunun için öncelikle E- devlet gibi sistemlerin ilk şifre oluşturulması anında basit ve tahmin edilebilecek şifreler değil daha zor ve nitelikli şifreler oluşturmak gerekmektedir. Ayrıca vatandaşlarımızın kişisel bilgisayarlarında gerekli anti virüs programları ve güvenlik duvarları ile kendi bilgi güvenliklerinin sağlamaları ile beraber kendilerine ait basit olarak görülen bilgileri sosyal medya gibi kamuya açık alanlarda da paylaşmamanızı gerekmektedir.

En son yaşanan güncel olaylarda soy ağacı sorgulama sisteminde yapılan sorgularda elde edilen belge vatandaşlarımız tarafından kişisel sosyal medya hesaplarında kamuya açık olarak paylaşıldığı görülmüştür. Soy ağacı belgesinde paylaşan kişiye ve aile bireylerine ait nüfus bilgileri bulunmaktadır. Bu bilgiler kötü niyetli kişiler tarafından evrakta sahtecilik, banka bilgilerini ele geçirme, sahte kimlik düzenleme gibi yasadışı durumlarda kullanılmaya açık bir hal almıştır. Bu sebeple küçük bir bilgi paylaşımının kötü sonuçlar doğurabileceği unutulmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Aktan, C. C. (2003). Etkin Devlet. Çizgi Kitabevi .
- Akşener, H. S. (2006). "Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda Yapılan Değişiklik Üzerine Bir İnceleme", *Legal Hukuk Dergisi*, 37 (4), 61-66.
- Akyıldız, N. (2004). "1982 Anayasa'sının İnsan Hakları Rejimi ve Bilgi Edinme Hakkı" *Kazancı Hukuk, İşletme ve Maliye Bilimleri*, 3, 38-48.
- Altun, R. S. (2010). "E- Devlet Modelinde Sosyal Güvenlik Uygulamaları." (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Baştan, S. ve Gökbnar, R. (2004). "Kamu Hizmetlerinin Sunumunda E-Devletle İlgili Yeni Gelişmeler: Tümlşik E-Devlet Sistemlerine Doğru". *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Dergisi*, 13 (1), 71-89.
- Canberk, G. ve Sağıroğlu, Ş. (2006). "Bilgi, Bilgi Güvenliği ve Süreçleri Üzerine Bir İnceleme". *Politeknik Dergisi*, 9 (3), 165-174.
- Canöz, K. (2008). "Kamuda Halkla İlişkilerin Yenyüzü: Bilgi Edinme Yasası". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergi*, 5 (3), 141-152.
- Çarıncı, O. (2011). "Türkiye' de E- Devlet Üzerine Bir Araştırma." *Konya Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (10), 95-122.
- Çelen, F. K. Çelik, A. ve Seferoğlu, S. S. (2011). "Türkiye' de E- Devlet Uygulamalarının Değerlendirilmesi." *11.Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 59-67.
- Çek, E. (2017). "Kurumsal Bilgi Güvenliğinin Yönetimi ve Bilgi Güvenliği İçin İnsan Faktörünün Önemi." (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). *İstanbul Bilgi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Çukurçayır, M. A. ve Ekşi, H. (2001). "Kamu Hizmeti Sunumunda Yeni Yöntemler." *Konya Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 1(1) , 89-10.
- Delibaş, K. ve Akgül, A. E. (2010). "Dünyada ve Türkiye'de E-devlet Uygulamaları: Türkiye'de E-demokrasi ve E-katılım Potansiyellerinin Harekete Geçirilmesi." *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13 (1), 100-144.
- Delibaş, K. ve Yiğit, E. (2005). Siyaset Kurumu (Kurumlara Sosyolojik Bakış), Edt: S. Güçlü, , Birey Yayıncılık.
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı <http://www.kalkinma.gov.tr/Pages/KalkinmaPlanlari.aspx>, 27.03.2018.
- Efendioğlu, A. ve Sezgin, E. (2007). "E-devlet uygulamalarında bilgi ve paylaşım güvenliği," *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 219-236.
- Eminağaoğlu, M. ve Gökşen, Y. (2009). "Dünyada ve Türkiye'de E-devlet Uygulamaları: Türkiye'de E-demokrasi ve E-katılım Potansiyellerinin Harekete Geçirilmesi." *DEÜ SBE Dergisi*, 11 (4), 1 - 15.
- Ersan, Ö. ve Bozdoğan, D. (2012). "Türk Vergi Sisteminde E-Maliye Uygulamaları." *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Dergisi*, 17 (2), 67 - 92.
- Gözler, K. (2007). Devletin Genel Teorisi. Ekin Kitabevi.
- Güven, A. (2017). Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminin Dönüşümü. Orion Kitabevi.
- Güven, A. Acungil, Y. ve Şimşek, Ü. (2010). "E-Devlet Uygulamaları Konusunda Kamu Yönetimi Örencilerinin Bakışı(Gaziosmanpaşa Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama)." *Uluslararası 8. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri Kitabı*, 557.
- Hepaksaz, E. ve Hayrullahoğlu, B. (2011). "E-Devlet Kapsamında Vedop Uygulamaları ve E-Haciz." *Sosyal ve Beşeri Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 109 - 120.
- Karakuzu, Ö. (2015). "Bilgi Toplumu Dönüşüm Sürecinde E - Devlet Kavramının Siber Ülke Güvenliği Açısından Değerlendirilmesi." (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Kudu, Ü. (2018) . "Hukuk ve İdari Mahkemeleri Kararları Işığında Bilgi İletişim Teknolojileri ve E-Devlet' e İlişkin Hukuki Düzenlemeler." *Pamukkale Journal Of Eurasian Socioeconomic Studies*, 5 (2), 41-77.
- Sonuvar, N. (2009). "E-Devlet Kavramı Ve Uygulamaları: Sosyal Güvenlik Kurumu Örneği." (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Şahin, A. ve Örselli, E. (2003). "E- Devlet Anlayışı Sürecinde Türkiye." *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9, 343-356.
- Şeyhanlioğlu, H. (2007). "Postmodern Kamu Yönetiminde E-Devlet." *Türk İdare Dergisi*, 456, 81-106.
- Tataroğlu, M. (2009). "E-Devlet'te Kullanılan Gözetim ve Kayıt Teknolojilerinin Mahremiyet Üzerinde Etkileri." *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2009-1 (13), 95-121.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982). T.C. Resmi Gazete, 17863, 9 Kasım 1982.

- Turhan, S. (2006). "E-Devlet Uygulama Alanları: Türkiye'deki Sağlık Yönetiminde E-Devlet Kullanımı." (Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Uçkan, Ö. (2003). E-Devlet, E-Demokrasi ve Türkiye. İstanbul.
- Uzun, T. (2005). "Kamu Yönetiminde Değişim ve Bilgi Edinme Hakkı" *Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 9, 229-256.
- Vural, M. ve Sağıroğlu, Ş. (2008). "Kurumsal Bilgi Güvenliği Standartları Üzerine Bir İnceleme." *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 23 (2), 507-522.
- Yıldız, M. (1999). "Yerel Yönetimlerde Yeni Bir Katılım Kanalı: İnternet, Türkiye ve ABD'de Elektronik Kamu Bilgi Ağlar." *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 8 (4),144-156.
- <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6698.pdf> Erişim Tarihi: 26.01.2019
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5ab8f1b299f9d5.86445174 Erişim Tarihi: 26.01.2019
- <https://www.turkiye.gov.tr/bilgilendirme?konu=yuksekguvenlik> Erişim Tarihi: 26.01.2019